

вибір, а не нав"язування; 2/ якщо цей добровільний вибір не по-
тягне за собою занепаду слов"янських культур, передовсім літера-
тур /саме так, без занепаду своїх культур, живуть і творять ро-
манці та германці/. Чінгіз Айтматов сказав у минулому році сто-
совно російської мови у Радянському Союзі: "живи сам /язик -
Л.П./, но дай жить и другим". Це теза В.Гнатюка, повторена іншим
діячем на іншому культурно-історичному витку.

Із висловленого вище В.Гнатюк постав перед нами як істинний
інтернаціоналіст і патріот, як справжній інтелігент, якому орга-
нічно чужі і неприйнятні національна замкнутість і відрубність,
національне чванство та зазнайство. Він постав перед нами як
справжній, всебічноосвічений, високоосвічений культурний діяч,
яким має пишатися українська культура.

ОЛЕНА ГУЗАР

/ Тернопільський педінститут /

ВОЛОДИМИР ГНATЮК I МОВНІ
ДИСКУСІЇ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Українська мова на зламі XIX і ХХ століть все ще не мала
повноправного статусу. У кінці XIX століття, коли українська на-
родна мова в художній літературі пройшла вже столітній шлях свого
розвитку, а в публіцистиці зайніла вагоме місце і почала успішно
розвиватись у науці /Записки НТШ/, не було ще одної літературної
норми. Не було з огляду на історичне розмежування української ет-
номовної території і через відсутність державності. Отже, як
справедливо зазначив Д.Шевельов, в таких умовах "мовне питання
неминуче перестає бути тільки лінгвістичним, чи краще сказати
безпосередньо лінгвістичним, а стає також - і часто насамперед

- питанням, політичним, соціальним і культурним" /Шевельов Д. Українська мова в першій половині ХХ ст. /1900-1941/. Стан і статус. -Вид-во Сучасність, 1987/.

Тому не дивно, що у мовних дискусіях початку ХХ ст. взяли участь І.Нечуй-Левицький, Б.Грінченко, з одного боку, та І.Франко, В.Гнатюк і М.Грушевський - з другого.

Звертаємо увагу на окремі статті та мовні консультації В.Гнатюка, що з'явилися друком у той період. Чимало уваги у них приділено справі встановлення на всіх українських землях єдиних правописних норм.

У статті "Чи можливе тепер у нас уодностайнене літературної мови й правопису?" /Наша школа, Львів-Чернівці, 1911 р., ч.2-3/ В.Гнатюк ствердно відповів на поставлене питання, зазначаючи, що "хто хоче поправно писати, той мусить перейти вишу освіту, простудіювати народні говори й літературну мову, щоб змогти оцінити написане поправно" /с. 61/.

У 1922-1923 роках на сторінках ЛНВ В.Гнатюк опублікував серію із 16 статей на правописні теми в циклі "В справі українського правопису". Кожна із них присвячена одній темі, вирішує одну конкретну проблему. Відзначаємо, що ряд настанов В.Гнатюка пізніше було узаконено в нормах українського правопису. Однак, деякі детальні пропозиції вченого виходили з галицької, а не загальноукраїнської практики, і не були прийняті.

Позицію щодо західного варіанту правописної практики підтвердив у полеміці з І.Нечуєм-Левицьким /стаття "Сьогочасна часописна мова на Україні", 1907 р./ і з Б.Грінченком /стаття "Три питання нашого правопису, з додатками проф. А.Кримського", 1907 р./ В.Гнатюк у статті "На правописні теми" /1908 р./. У ній вчений висловився за потребу рахуватися хоч в окремих випадках з особливостями мови західних українців і їх правописною практикою.

Дослідник зазначив, що найбільша різниця між "галицькою правописовою" і "українською" зводиться до двох випадків:

1. Написання зворотного займенника ся разом із дієсловом.
2. Написання та розрізнення твердого і м'якого і.

В.Гнатюк заперечував думку українських письменників про те, що 3 млн. галичан повинні слідувати мові 30 млн. українців із Наддніпрянщини. Вчений наголошував, що "мова і правопис не устають у жадній літературі загальним голосованем, ані більшостями, лише незначним числом одиниць і rozумom та науковими розслідами" /стаття В.Гнатюка "Чи розріжнати в нашій правописи тверде й м'яке І?".

Аналізуючи "Найновіші правила українського правопису", які видала Всеукраїнська Академія Наук у Києві в 1921 р., і порівнюючи їх з правописом НТШ, В.Гнатюк підкреслював, що між ними залишилися "тілько незначні і другорядні ріжниці". У рецензії вчений знову висунув пропозицію, щоб науковці, письменники та педагоги зі всіх українських земель зійшлися разом на конференцію і уклали правила правопису, які б стали обов'язковою нормою на всій території України.

В умовах становлення спільних норм українського правопису наукові праці В.Гнатюка стали важливим внеском у мовну дискусію, а, отже і у вироблення єдиної норми, тому потребують детальнішого вивчення.

НАТАЛІЯ ПАРАСИН

/ Львівський університет /

РЕФЛЕКСАЦІЯ МОВОЗНАВЧИХ ПРОБЛЕМ У РЕЦЕНЗІЯХ
В.ГНАТЮКА

Рецензії виступають однією з граней науково-естетичного відношення діяча до аналізованих проблем.